

Lise Öğrencilerinin Problemlı İnternet Kullanımının Cinsiyet, Sosyal Kaygı ve Akran İlişkileri Açısından İncelenmesi*

Examination of Problematic Internet Use of High School Student in Terms of Gender, Social Anxiety and Peer Relations

Osman ZORBAZ**, Meliha TUZGÖL DOST***

ÖZ: Bu çalışma lise öğrencilerinin problemlı internet kullanımının cinsiyet, sosyal kaygı ve akran ilişkilerine göre incelenmesi amacıyla yapılan betimsel bir çalışmadır. Çalışma grubunu, Ankara'nın Çankaya, Etimesgut ve Mamak ilçelerinde bulunan üç lisede, 2012-2013 Öğretim Yılı Güz Döneminde 9. 10. ve 11. sınıfta öğrenim gören, 356'sı (% 52.2) kadın, 326'sı (% 47.8) erkek olmak üzere toplam 682 lise öğrencisi oluşturmuştur. Araştırmada öğrencilerin problemlı internet kullanımlarını belirlemek amacıyla Ceyhan ve Ceyhan (2009) tarafından geliştirilen 'Problemlı İnternet Kullanımı Ölçeği-Ergen', sosyal kaygı düzeylerini saptamak için Aydın ve Tekinsav-Sütçü (2007) tarafından geliştirilen ve araştırmacılar tarafından lise öğrencilerine uyarlanan 'Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği' ve akran ilişkilerini belirlemek amacıyla Kaner (2002) tarafından geliştirilen 'Akran İlişkileri Ölçeği' kullanılmıştır. Verilerin analizinde t-testi ve hiyerarşik regresyon analizi kullanılmıştır. Araştırma bulguları, erkek lise öğrencilerinin problemlı internet kullanımı düzeylerinin kadın lise öğrencilerinininkinden daha yüksek olduğunu göstermiştir. Hiyerarşik regresyon analizi sonuçlarına göre, lise öğrencilerinin problemlı internet kullanımında sosyal kaygı değişkeninin alt boyutlarından "Olumsuz Değerlendirilme Korkusu" ve "Genel Durumlarda Sosyal Kaçınma" ve "Genel Durumlarda Huzursuzluk Duyuma" boyutlarının önemli oranda etkili olduğu (% 22), ayrıca bu boyutlar kontrol edildiğinde akran ilişkileri değişkeninin alt boyutlarından "Kendini Açma" ve "Sadakat" boyutlarının da anlamlı derecede (% 6) katkı sağladığı bulunmuştur.

Anahtar sözcükler: Problemlı internet kullanımı, internet bağımlılığı, sosyal kaygı, akran ilişkileri, ergen.

ABSTRACT: This is a descriptive study conducted to examine problematic internet use in terms of gender, social anxiety and peer relations. The sample is comprised of a total of 682 students high school students (356 female (52.2%) and 326 male (47.8%) studying at the 9th, 10th, and 11th grades during the Fall semester of the 2012-2013 Academic Year in three different high schools in Çankaya, Etimesgut, and Mamak districts of Ankara. In order to determine students' problematic internet use, 'Problematic Internet Use Scale-Adolescent' developed by Ceyhan and Ceyhan (2009), to determine their social anxiety levels, 'Social Anxiety Scale for Adolescents' developed by Aydın and Tekinsav-Sütçü (2007) and adapted to high school students by the researchers, and to determine their peer relations, 'Peer Relations Scale' developed by Kaner (2002). In the study, t-test and hierarchical regression analysis were used to analyze the data. The result of the study showed that male high school students have a higher level of problematic internet use compared to female high school students. Hierarchical regression analysis results, explained that fear of negative evaluation sub-dimension of social anxiety and social avoidance and nervousness in general situations have an important effect (22%) on problematic internet use; moreover, it was also determined that opening oneself sub-dimension of the peer relations variable and loyalty variable meaningfully contribute (%6) to this.

Keywords: Problematic internet use, internet addiction, social anxiety, peer relations, adolescent.

1. GİRİŞ

İnternet 21. yüzyılın en önemli teknolojilerinden biridir. İnternet kullanıcıları için elektronik postayla haberleşmek, gazetelere göz gezdirmek, sosyal medyada (facebook, twitter vb.) paylaşımda bulunmak, alışveriş ve bankacılık işlemleri yapmak, film izlemek ve sanal oyun oynamak artık olağan uğraşlar haline gelmiştir. Diğer yandan internetin yoğun kullanımı, prob-

* Bu çalışma, Osman Zorbaz'ın Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Yrd. Doç. Dr. Meliha Tuzgöl Dost danışmanlığında yaptığı yüksek lisans tezinin özetidir. Çalışma, 8-11 Ekim 2013 tarihlerinde İstanbul'da Boğaziçi Üniversitesi'nde düzenlenen, XII. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi'nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

** Uzm. Psik. Dan., Ankara Adliyesi 1. Çocuk Mahkemesi, Ankara, Türkiye, e-posta: osmanzorbaz@hotmail.com

*** Yrd. Doç. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Ankara, Türkiye, e-posta: mtuzgol@hacettepe.edu.tr

lemli/patolojik internet kullanımı veya internet bağımlılığı gibi davranış problemlerine yol açmıştır.

Problemlerli internet kullanımı, sosyal, akademik/mesleki olumsuz sonuçlar doğuran bilişsel ve davranışsal belirtilerden meydana gelmiş, çok boyutlu bir sendrom olarak görülmektedir (Caplan, 2005). Kim ve Davis'e (2009) göre problemlerli internet kullanımı, bireylerin internet kullanımından dolayı yaşamlarının aile ve iş gibi önemli boyutlarında yaşanan bozulmalar ve sürekli şekilde, kullanımı kontrol etmede başarısızlık olarak tanımlanmaktadır (Akt. Ceyhan, 2010). Bireylerin hayatında önemli bir yaşam alanı olan internet, ergenler üzerinde büyük bir etkiye sahiptir. Yücel ve Gürsoy'a (2013) göre ergenler interneti daha çok ödev yapma, serbest zamanlarında arkadaşları ile sohbet etme, merak ettiği konulara ilişkin cevapları araştırma ve kendini daha güçlü hissettiği bir dünyada kendini gerçekleştirme gibi birçok alanda kullanmaktadır. İnternetin işlevsel kullanılması ergen gelişimi için birçok fırsat sunarken kötüye kullanımı ergen yaşamına birçok risk taşıyabilmektedir (Bayraktar, 2013). Taçyıldız'a (2010) göre ergenler, aile ve arkadaştan sosyal destek alamamak, onlarla yaşadıkları iletişim problemleri ve derslerindeki başarısızlıklarını gidermek gibi sorunlara çözüm bulamadıklarında kendilerini sanal bir dünyada ifade etmeye çalışmaktadırlar. Bu durumda, ergenlerin interneti bir kaçınma alanı olarak algıladıkları ileri sürülebilir. Diğer yandan ergenlerin interneti, iletişim ve eğlenme amacıyla kullandığını ortaya koyan araştırma bulguları da (Chak ve Leung, 2004; Shepherd ve Edelman, 2005) bulunmaktadır.

İnternetin aşırı oranda kullanımının okul, aile ve sağlık gibi alanlarda sorunlara yol açabileceği ve uyku ve çalışma zamanının kaybı gibi sosyal ya da kişisel işlevleri aksatabileceği ileri sürülmektedir (Gürcan, 2010). Yang ve Tung (2007), ergenlerin internete uzun süre bağlı kaldıklarını ve internette harcanan haftalık zaman ile problemlerli internet kullanımı arasında pozitif bir ilişki olduğunu bulmuşlardır. Aynı çalışmada problemlerli internet kullanımının ergenlerin günlük etkinliklerine, okul performansları ile öğretmen-aile ilişkilerine olumsuz etkisi olduğu vurgulanmıştır. Bu duruma benzer olarak, Sanders, Field, Diego ve Kaplan (2000) interneti az kullanan katılımcıların anne-baba ve arkadaşlarıyla ilişkilerinin çok kullananlara göre daha olumlu olduğunu bulmuşlardır.

Problemlerli internet kullanımı her yaş grubu ile her sosyal, ekonomik ve eğitim seviyesindeki kişilerde görülebilmektedir (Young, 1996). Birçok insanın yakın ilişki, destek ve onaydan oluşan en önemli sosyal ihtiyaçlarını internette karşıladıkları ileri sürülmektedir (Amichai-Hamburger, 2007). Caplan'a (2002) göre bu kişiler, yüz yüze iletişim değil, daha az tehdit edici olarak gördükleri sanal iletişimi tercih ederler. Caplan (2007) bu durumu, internetin en temel dikkat çeken özelliği olan bireyin gizli kalabilmesiyle açıklamıştır. Buna göre çevrimiçi sosyal etkileşim, yüz yüze iletişime göre fazla oranda gizlilik sağlar ve kişiler sosyal anlamda daha az risk algılar. Bu nedenle sosyal kaygısı yüksek olan bireyler interneti daha yoğun şekilde kullanıyor olabilirler. Sosyal kaygı düzeyi yüksek olan bireylerin internet ortamında kendilerini daha kolay ifade edebildiğine ilişkin araştırmalar (Caplan, 2002; 2005; 2007; 2010; Liu ve Kuo, 2007; Morahan-Martin ve Shumacher, 2003; Yen, Yen, Chen, Wang, Chang ve Ko, 2012) da bu durumu desteklemektedir. Bu nedenle sosyal kaygının problemlerli internet kullanımında önemli bir faktör olabileceği düşünülmektedir.

Ergenlerin yaşadığı sosyal kaygı onların arkadaş ilişkilerini de etkileyebilmektedir. Arkadaşlığın önemli olduğu ergenlik döneminde, ergenin evinde interneti etkili kullanmasının, arkadaşları ile olan ilişkilerini olumlu olarak geliştirdiği ileri sürülebilir. Buna karşın internetin gereğinden fazla kullanılması, ergenin sosyalleşme sürecine zarar vererek onu yalnızlığa itebilmekte ve toplumdaki uzaklaşmasına neden olabilmektedir (Yücel ve Gürsoy, 2013). Young ve Case (2004), interneti yüksek düzeyde kullanan ergenlerin aile ve akran ilişkileri ile akademik başarılarında düşüş olduğunu, bunun yanında internette kurdukları dünyalarında yaşamaya başladıklarını belirlemişlerdir. Ergenlerde problemlerli internet kullanımı ile kişilerarası ilişkilerin incelendiği

bir diğerk çalışmada (Milani, Osualdella ve Di Blasio, 2009) ergenlerin haftalık internet kullanım sürelerinin oldukça yüksek olduğu, problemlı internet kullanımı özelliği gösteren ergenlerin göstermeyenlere göre kişilerarası ilişkilerinin daha düşük olduğu belirlenmiştir. Sosyal ihtiyaçların sürekli olarak internet aracılığıyla doyrurulmaya çalışılması toplumsal iletişimin azalmasına ve sosyal sapmalara neden olabilmektedir (Rehm, 2003). Bu çerçevede akran ilişkileri yetersiz olan ergenlerin sosyal ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla interneti aşırı kullanabilecekleri ileri sürülebilir. Bu nedenle akran ilişkilerinin de problemlı internet kullanımında önemli bir faktör olabileceği düşünölmektedir.

İnternet ergenler için günlük yaşam sorunlarından, çevrenin yarattığı gerilim ve baskılardan kaçışın bir aracı olarak da işlevde bulunabilir (Ceyhan, 2011). Bunun yanında, ergenlerde problemlı internet kullanımının sosyal kaygı ve yalnızlık düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olduğunu (Caplan, 2002) ve problemlı internet kullanım özelliği gösteren ergenlerin göstermeyenlere göre kişilerarası ilişkilerinin daha zayıf olduğunu (Milani, Osualdella ve Di Blasio, 2009) gösteren çalışmalar bulunmaktadır. Bu araştırmalar sosyal beceri ve sosyal etkileşim düzeyi düşük olan ergenlerin problemlı internet kullanımı konusunda risk altında olduğunu göstermektedir.

Problemlı internet kullanımı ergenlerin gelişimini, sosyal yaşamını olumsuz etkilediği gibi ruh sağlığı açısından da olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir. Bu durumun ergenin hem okul yaşamına hem de aile yaşamına zarar verebileceği düşünöldüğünde problemlı internet kullanımıyla ilişkili faktörlerin ortaya konmasının ve bunların önlenmesinin birey ve toplum için önemi net biçimde anlaşılabilir. Tüm toplumlarda problemlı internet kullanımının pek çok yetişkin gibi bazı ergenler için de önemli bir tehdit olduğu bir gerçektir (Ceyhan, 2008b). Buna karşın internet kullanımı ile ilgili en iyi bilinen bulgulardan biri, dünya üzerinde milyonlarca insanın interneti bilgi edinmek, arkadaşları ile iletişim kurmak, çalışmak, oyun oynamak ve pek çok farklı amaç için sağlıklı bir şekilde kullanıyor olmasıdır (Davis, 2001). Bu çerçevede, bu araştırma sonuçlarının problemlı internet kullanımının önlenmesine katkı sağlamanın yanı sıra sağlıklı internet kullanımının yaygınlaşmasına katkılar sağlayacağı düşünölmektedir.

Sonuç olarak bu çalışmada, problemlı internet kullanımı ile ilişkili olabilecek değişkenleri ortaya koymak ve bu yolla problemlı internet kullanım düzeyi yüksek ergenlerin tipik özelliklerini belirlemek amaçlanmıştır. Bu araştırmada, cinsiyete göre problemlı internet kullanımının farklılık gösterip göstermediğinin yanı sıra, sosyal kaygı ve akran ilişkilerinin problemlı internet kullanımı üzerindeki yordama gücü incelenmiştir. Bu problem çerçevesinde şu alt problemlere yanıt aranmıştır: “Lise öğrencilerinin problemlı internet kullanımı düzeyleri cinsiyete göre anlamlı fark göstermekte midir?” ve “sosyal kaygı (olumsuz değerlendirilme korkusu, genel durumlarda sosyal kaçınma ve huzursuzluk duyma, yeni durumlarda sosyal kaçınma ve huzursuzluk duyma) ve akran ilişkileri (bağlılık, güven ve özdeşim, kendini açma, sadakat) lise öğrencilerinin problemlı internet kullanım düzeylerini anlamlı olarak yordamakta mıdır?”

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, lise öğrencilerinin problemlı internet kullanımının cinsiyet, sosyal kaygı ve akran ilişkileri ile ilişkisini ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilen betimsel bir çalışmadır.

2.2. Çalışma Grubu

Çalışma grubunu, Ankara'nın Çankaya, Etimesgut ve Mamak ilçelerinde bulunan üç lisede, 2012-2013 Öğretim Yılı Güz Dönemi'nde 9. 10. ve 11. sınıfta öğrenim gören 697 lise öğrencisi oluşturmuştur. Araştırma kapsamında uygulama yapılan okullarda 12. sınıflar için uygulama izni verilmemesinden dolayı bu sınıflarda öğrenim gören öğrencilere uygulama yapılmamıştır. Araştırmaya ölçekleri eksiksiz dolduran 356'sı (% 52,2) kadın, 326'i (% 47,8) erkek olmak üzere

re toplam 682 öğrenciden toplanan veriler dâhil edilmiştir. Çalışmaya katılan öğrencilerin yaş aralığı 14-18, yaş ortalaması 15,81 ($S_s = 0,96$)'dir.

2.3. Veri Toplama Araçları

Çalışmada kullanılan ölçme araçlarının geçerlik, güvenilirlik çalışmalarına ilişkin ayrıntılı bilgilere aşağıda yer verilmiştir.

2.3.1. Problemlî İnternet Kullanımı Ölçeği-Ergen (PİKÖ-E)

Problemlî İnternet Kullanımı Ölçeği ilk olarak Ceyhan, Ceyhan ve Gürçan (2007) tarafından üniversite öğrencilerinin problemlî internet kullanım düzeylerini ölçmek üzere geliştirilmiştir. Ölçek daha sonra Ceyhan ve Ceyhan (2009) tarafından ergenlere uyarlanarak geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır. PİKÖ-E, beşli Likert tipi ve toplam 27 maddeden oluşan bir ölçektir. Ölçeğin açımlayıcı faktör analizi sonuçları, ölçeğin 'internetin olumsuz sonuçları', 'aşırı kullanım' ve 'sosyal fayda/sosyal rahatlık' olmak üzere üç alt faktörden oluştuğunu ortaya koymuştur. Bu üç faktörlü yapı toplam varyansın %49,35'ini açıklamıştır. Doğrulayıcı faktör analizi sonuçları da bu üç faktörlü yapıyı doğrulamıştır. Ayrıca, ölçeğin genel iç tutarlılık katsayısı .93 olarak bulunmuştur (Ceyhan ve Ceyhan, 2009). Bu çalışmada, çalışma grubundan alınan puanlara göre tüm testin iç tutarlılığına ilişkin Cronbach alfa katsayısı .92 ve maddelerin toplam test puanları ile korelasyonu .25 ile .68 arasında bulunmuştur.

2.3.2. Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği (ESKÖ)

Çocuklarda sosyal kaygıyı ölçmek amacıyla LaGreca, Dandes ve Wick (1988) tarafından geliştirilen ölçek daha sonra LaGreca ve Lopez (1998) tarafından ergenlere uyarlanmıştır (Akt. Aydın ve Tekinsav-Sütçü, 2007). ESKÖ, çocuk formunda olduğu gibi 4'ü ilişkisiz olmak üzere 22 maddeden oluşmaktadır. Ölçek, Olumsuz Değerlendirilme Korkusu (ODK), Genel Durumlarda Sosyal Kaçınma ve Huzursuzluk Duyma (G-SKHD) ve Yeni Durumlarda Sosyal Kaçınma ve Huzursuzluk Duyma (Y-SKHD) olmak üzere üç faktörlü bir yapıya sahiptir.

Ölçeğin Türkçe'ye uyarlama çalışması Aydın ve Tekinsav-Sütçü (2007) tarafından 12-15 yaş arasındaki 1242 ilköğretim ikinci kademe öğrencisi ile yapılmıştır. Ölçeğin Türkçe formu orijinal formu gibi üç faktörlü bir yapı göstermiştir. Ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı ODK için .83, G-SKHD alt boyutu için .68, Y-SKHD için .71 ve ölçeğin tamamına ilişkin .88'dir. Ölçeğin iki yarım güvenilirlik katsayıları .67 ile .85 arasında değişmektedir. Alt boyutlar arası korelasyon değerleri .51 ile .89 arasında bulunmuştur. ESKÖ, Çapa Çocuk ve Ergenler için Sosyal Fobi Ölçeği (ÇESFÖ) ($r = .75$) ve Çocuklar İçin Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri- Sürekli Kaygı Formu (ÇDSKE-SK) ($r = .66$) ile istatistiksel olarak ilişkili bulunmuştur (Aydın ve Tekinsav-Sütçü, 2007).

2.3.2.1. ESKÖ'nün Uyarlama Çalışmaları

Aydın ve Tekinsav-Sütçü (2007) tarafından ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uyarlanan ESKÖ'nün, bu araştırma için lise öğrencileri ile geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır. Uyarlama çalışmaları Ankara Çankaya Lisesi ve Ankara Çankaya Anadolu Lisesi'nde 2012-2013 Öğretim Yılı Güz Döneminde 9. 10. ve 11. sınıfta öğrenim gören 183'ü (% 56) kadın, 145'i (% 44) erkek olmak üzere 328 öğrenciden toplanan veriler ile yapılmıştır. Çalışmaya katılan öğrencilerin yaş aralığı 14-17, yaş ortalaması 15,41 ($S_s = 0,94$)'dir.

Çalışmada ölçeğin 22 maddelik 3 faktörlü orijinal formunun yapı geçerliğini test etmek amacıyla doğrulayıcı faktör analizinden yararlanılmıştır. Yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonuçları; GFI (uyum iyiliği indeksi), CFI (karşılaştırmalı uyum indeksi), RMSEA (ortalama kareli yaklaşım hatalarının karekökü) ve SRMR (standartlaştırılmış ortalama hataların karekökü) gibi uyum indeksleri göz önüne alınarak değerlendirilmiştir. Yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonuçları üç boyutlu modele ait uygunluk istatistiklerinin uyum indekslerine göre kabul edilebilir aralıkta olduğunu göstermektedir: [χ^2 (132) = 399,78, $p < .0001$; χ^2/df - ratio = 3.02; GFI = .89,

CFI = .90, RMSEA = .07, SRMR= .06]. Ölçekte yer alan 22 maddenin faktör yüklerinin .40'dan yüksek ve anlamlı düzeyde olduğu görülmektedir. Maddelerin faktör yükleri .41 ve .79 arasında değişmektedir.

ESKÖ'nün güvenilirlik çalışmaları kapsamında iç tutarlılık katsayısı ve test tekrar test güvenilirliği hesaplanmıştır. ESKÖ'den alınan puanlara göre tüm testin iç tutarlılığına ilişkin Cronbach alfa katsayısı .91 ve maddelerin toplam test puanları ile korelasyonu .42 ile .72 arasında bulunmuştur. Bu çalışmadan ayrı olarak ESKÖ'nün test tekrar test çalışması Ankara Çankaya Lisesinde 2012-2013 Öğretim Yılı Güz Döneminde öğrenim gören 9. 10. ve 11. sınıf öğrencileri üzerinde yapılmış ve 60 öğrenciye iki hafta arayla (Büyüköztürk, 2010) ölçeğin uygulanması ile gerçekleştirilmiştir. Ölçeğin test tekrar test güvenilirlik katsayısı .82 olarak hesaplanmıştır.

2.3.3. Akran İlişkileri Ölçeği (AİÖ)

Akran İlişkileri Ölçeği, Kaner (2002) tarafından Sosyal Kontrol ve Sosyal Öğrenme Kuramlarına dayalı olarak 14-18 yaş grubundaki ergenlerin akran ilişkilerini incelemek amacıyla geliştirilmiştir. AİÖ toplam 18 maddeden, 4 alt ölçekten oluşmaktadır. Bunlar; Bağlılık, Güven ve Özdeşim, Kendini Açma, Sadakat alt ölçekleridir.

Akran İlişkileri Ölçeği'nin yapı geçerliği Kaner (2002) tarafından temel bileşenler analizi kullanılarak incelenmiştir. Temel bileşenler analizi sonucunda 4 faktörde 18 madde elde edilmiştir. Dört boyutun açıkladığı toplam varyans %54,3'tür. Bu çalışmadan bağımsız olarak Kaner (2002) AİÖ'nin madde ayırt edicilik güçlerini araştırmıştır. AİÖ'den alınan toplam puanlara göre oluşturulan alt ve üst grupların (%27) her bir maddeden aldıkları puanlar arasında anlamlı farklar bulunmuştur. Ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı Bağlılık alt ölççeği için .86, Güven ve Özdeşim alt ölççeği için .69, Kendini Açma alt ölççeği için .58, Sadakat alt ölççeği için .58 ve ölççeğin tamamına ilişkin .86'dır. Ölçeğin test tekrar test güvenilirlik katsayıları ise Bağlılık alt ölççeği için .93, Güven ve Özdeşim alt ölççeği için .88, Kendini Açma alt ölççeği için .84, Sadakat alt ölççeği için .77 ve ölççeğin tamamına ilişkin .93'tür. Ölçeğin iki yarım güvenilirlik katsayıları .60 ile .84 arasında değişmektedir.

Bu araştırmada çalışma grubundan alınan puanlara göre tüm testin iç tutarlılığına ilişkin Cronbach alfa katsayısı .88 ve maddelerin toplam test puanları ile korelasyonu .18 ile .69 arasında bulunmuştur.

2.4. Verilerin Analizi

Araştırmanın birinci alt problemine ilişkin olarak bağımsız gruplar için t testi kullanılmıştır. Araştırmanın ikinci alt problemi için ise hiyerarşik regresyon analizinden faydalanılmıştır. Bu analiz yapılmadan önce varsayımları incelenmiştir. Her bir model için regresyon analizinin varsayımlarına yönelik olarak normallik, doğrusallık, otokorelasyon (Durbin-Watson Testi değeri = 1.88), sabit varyans (homoscedasticity), uç değerlerin saptanması (DFBeta, Cook's Distance), ve çoklu bağlantılılık (multicollinearity) test edilmiştir (Tabachnick ve Fidell, 2007; Field, 2009) ve varsayımların karşılandığı görülmüştür. Bunun yanında hiyerarşik regresyon analizi öncesinde değişkenler arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla korelasyon analizi yapılmıştır. Bu araştırmada anlamlılık düzeyi .05 olarak kabul edilmiştir.

3. BULGULAR

3.1. Cinsiyete Göre Problemlı İnternet Kullanımına İlişkin Bulgular

Problemlı internet kullanımının cinsiyete göre değişip değişmediğini belirlemek amacıyla yapılan bağımsız gruplar için t testi sonuçları Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Cinsiyetine Göre Problemler İnternet Kullanımı Puanlarına İlişkin Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları

Gruplar	N	$\bar{x}$	Ss	t	Levene F
Kadın	356	58,14	19,68	-4,802*	5,869*
Erkek	326	65,73	21,63		

*p < 0,05

Tablo 1’de görüldüğü gibi Levene testi sonucuna göre grupların varyansı eşit bulunmamıştır. Bu nedenle analizler grup varyansları eşit varsayılmayarak yapılmıştır. Bağımsız gruplar t testi sonucuna göre kadın ve erkek öğrencilerin problemler internet kullanımları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark vardır. Bu sonuca göre erkek lise öğrencilerinin problemler internet kullanım düzeylerinin ($\bar{x}=58,14$), kadın lise öğrencilerinin problemler internet kullanım düzeylerinden ($\bar{x}=65,73$) anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmektedir.

3.2. Problemler İnternet Kullanımının Bazı Değişkenlere Göre Yordanmasına İlişkin Bulgular

Araştırmada ele alınan ikinci alt problemin analizi için lise öğrencilerinin Problemler İnternet Kullanımı Ölçeği-Ergen puanları ile yordayıcı değişkenler arasındaki korelasyon değerleri incelenmiş, sonuçlar Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. Bağımlı ve Bağımsız Değişkenlerin Ortalama ve Standart Sapmaları ile Değişkenler Arasındaki Korelasyonlar

	$\bar{x}$	Ss	1	2	3	4	5	6	7	8
1. Prob. İnt. Kullanımı	61,73	20,96								
2. ODK**	16,69	6,95	.407*							
3. G-SKHD***	9,95	4,13	.417*	.582*						
4. Y-SKHD****	15,78	5,47	.334*	.627*	.650*					
5. Bağlılık	34,06	5,69	-.107*	-.196*	-.314*	-.191*				
6. Güven ve Özdeşim	15,48	3,36	.044	-.015	-.067*	-.026	.539*			
7. Kendini Açma	9,81	3,43	.128*	.077*	-.057	-.002	.460*	.453*		
8. Sadakat	8,66	3,27	.271*	.093*	.053	-.032	.160*	.277*	.273*	

N = 681, *p < .05

**ODK: Olumsuz Değerlendirilme Korkusu

***G-SKHD: Genel Durumlarda Sosyal Kaçınma ve Huzursuzluk Duyuma

****Y-SKHD: Yeni Durumlarda Sosyal Kaçınma ve Huzursuzluk Duyuma

Tablo 2 incelendiğinde, lise öğrencilerinin problemler internet kullanımı ile olumsuz değerlendirilme korkusu ($r = .407, p < .05$), genel durumlarda sosyal kaçınma ve huzursuzluk duyma ($r = .417, p < .05$), yeni durumlarda sosyal kaçınma ve huzursuzluk duyma ($r = .334, p < .05$), kendini açma ($r = .128, p < .05$), sadakat ($r = .271, p < .05$) değişkenleri arasında pozitif yönde; bağlılık ($r = -.107, p < .05$), değişkeni ile negatif yönde anlamlı ilişki olduğu görülmektedir.

3.2.1. Hiyerarşik Regresyon Analizi Bulguları

Lise öğrencilerinde problemler İnternet kullanımının sosyal kaygı ve akran ilişkileri değişkenlerinin alt boyutları tarafından ne ölçüde yordandığına yönelik olarak hiyerarşik regresyon analizi yapılmış ve sonuçlar Tablo 3’de sunulmuştur.

Tablo 3. Lise Öğrencilerinde Problemlı İnternet Kullanımının Yordayıcıları Olarak Sosyal Kaygı ve Akran İlişkileri Değişkenlerine İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları

	B	Beta	t	R	R ²	R ² Değ.	F
Model 1				,463	,215	,215	61,658***
ODK	,745	,247	5,393***				
G-SKHD	1,382	,272	5,805***				
Y-SKHD	,008	,002	,040				
Model 2				,527	,277	,063	14,639***
ODK	,577	,191	4,268***				
G-SKHD	1,267	,250	5,337***				
Y-SKHD	,184	,048	1,009				
Bağlılık	-,206	-,056	-1,289				
Güven ve Özdeşim	-,077	-,012	-,299				
Kendini Açma	,590	,097	2,449*				
Sadakat	1,460	,228	6,481***				

Bağımlı değişken: Problemlı İnternet Kullanımı, * $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Model 1. yordayıcılar ODK, G-SKHD, Y-SKHD

Model 2. yordayıcılar ODK, G-SKHD, Y-SKHD, bağlılık, güven ve özdeşim, kendini açma, sadakat

ODK: Olumsuz Değerlendirilme Korkusu, G-SKHD: Genel Durumlarda Sosyal Kaçınma ve Huzursuzluk Duyma

Y-SKHD: Yeni Durumlarda Sosyal Kaçınma ve Huzursuzluk Duyma

Lise öğrencilerinin problemlı internet kullanımlarına ilişkin yordayıcı değişkenleri belirlemek amacıyla kullanılan hiyerarşik regresyon analizi sonuçlarına göre olumsuz değerlendirilme korkusu, genel durumlarda sosyal kaçınma ve huzursuzluk duyma, yeni durumlarda sosyal kaçınma ve huzursuzluk duyma değişkenleri ilk modelde; bağlılık, güven ve özdeşim, kendini açma, sadakat değişkenleri ikinci modelde analize eklenmiştir. Tablo 3’de sunulan analiz sonucuna göre, iki modelin de lise öğrencilerinin problemlı internet kullanım düzeylerini anlamlı olarak yordadığı görülmektedir.

Model 1 incelendiğinde olumsuz değerlendirilme korkusu, genel durumlarda sosyal kaçınma ve huzursuzluk duyma, yeni durumlarda sosyal kaçınma ve huzursuzluk duyma değişkenlerinin lise öğrencilerinin problemlı internet kullanımına ilişkin toplam varyansın %21,5 kadarını açıkladığı görülmektedir ($R^2 = 0.215$; $F(3,679) = 61.66$, $p < .05$). Model 1’de yer alan değişkenler incelendiğinde, olumsuz değerlendirilme korkusu ($\beta = .247$, $p < .05$) ve genel durumlarda sosyal kaçınma ve huzursuzluk duyma ($\beta = .272$, $p < .05$) değişkenlerinin lise öğrencilerinin problemlı internet kullanım düzeylerini anlamlı olarak yordadıkları ancak yeni durumlarda sosyal kaçınma ve huzursuzluk duyma değişkeninin problemlı internet kullanım düzeyini ($\beta = .002$, $p > .05$) anlamlı olarak yordamadığı görülmektedir.

Model 2’de yer alan değişkenler incelendiğinde, olumsuz değerlendirilme korkusu, genel durumlarda sosyal kaçınma ve huzursuzluk duyma, yeni durumlarda sosyal kaçınma ve huzursuzluk duyma değişkenlerinin etkisi kontrol edildiğinde, ikinci modelde yer alan akran ilişkilerinin alt boyutlarından bağlılık, güven ve özdeşim, kendini açma, sadakat değişkenleri, varyansın açıklanmasına % 6,2’lik bir katkı sağlayarak, lise öğrencilerinin problemlı internet kullanım düzeylerindeki toplam varyansı % 27,7’ye çıkarmışlardır (R^2 değişim = 0.063; $R^2 = 0.277$; $F(4,675) = 14,64$, $p < .05$). Model 2’de yer alan akran ilişkileri ile ilgili değişkenler incelendiğinde, bağlılık ($\beta = -.056$, $p > .05$) ve güven ve özdeşim ($\beta = -.012$, $p > .05$) değişkenlerinin lise öğrencilerinin problemlı internet kullanım düzeylerini anlamlı olarak yordamadıkları ancak kendini açma ($\beta = .097$, $p < .05$) ve sadakat ($\beta = .228$, $p < .05$) değişkenlerinin lise öğrencilerinin problemlı internet kullanım düzeylerini anlamlı olarak yordadıkları görülmektedir.

4. TARTIŞMA ve SONUÇ

Araştırmada elde edilen bulgulara göre erkek lise öğrencilerinin problemleri internet kullanımını puan ortalamaları, kadın lise öğrencilerinin ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksektir. Alanyazın incelendiğinde araştırma bulgularının çoğunluğunun, erkeklerin problemleri internet kullanımlarının kadınlarınkinden daha yüksek olduğuna işaret ettiği görülmektedir (Bayraktar, 2001; Batıgün ve Kılıç, 2011; Ceyhan, 2008a; Çelik ve Odacı, 2012; Gürcan, 2010; Mottram ve Fleming, 2009; Yang ve Tung, 2007). Dolayısıyla bu sonuçlar araştırmanın bulguları ile paralellik göstermektedir. Bunların yanı sıra problemleri internet kullanımının cinsiyete göre farklılık göstermediğine işaret eden sınırlı sayıda araştırma bulgusuna ulaşılmıştır (Ceyhan, 2011; Smahel, Brown ve Blinka, 2012). Lise öğrencilerinin problemleri internet kullanımlarında cinsiyete ilişkin bu farklılıkların temelinde toplumsal cinsiyet rollerindeki farklılaşmaların olabileceği söylenebilir. Buna göre erkeklerin kadınlara göre teknolojiye daha çok ilgi duymaları ve teknolojik gelişmeleri daha yakından takip etmeleri, internet kafelere daha rahat gidebilmeleri, bilgisayar ve video oyunları gibi bilgisayar teknolojisinin farklı formlarına daha fazla zaman ayırıyor olmaları gibi nedenlerden ötürü erkeklerde problemleri internet kullanımının kadınlara göre daha fazla görülebileceği düşünülmektedir.

Araştırmada elde edilen bulgular incelendiğinde, sosyal kaygının olumsuz değerlendirilme korkusu alt boyutunun, lise öğrencilerinde problemleri internet kullanımını yordamada anlamlı olduğu ve pozitif yönde ilişki gösterdiği belirlenmiştir. Bu bulguya göre internet ortamının değerlendirilme içermemesi, kullanıcının internet ortamında özgür kalabilmesi ve internetin kullanıcının kimliğini gizleyebilme olanağı sağlaması nedeni ile olumsuz değerlendirilme korkusu bulunan lise öğrencileri interneti daha yüksek oranda kullanıyor olabilirler. Bu görüşe yönelik olarak Morahan-Martin ve Schumacher (2003) sosyal beceri düzeyleri düşük olan bireylerin internet iletişimindeki çoğulculuktan hoşlandıklarını ve diğer kullanıcılardan daha fazla gizlilik ihtiyacı duyduklarını bulmuşlardır. Caplan'ın (2007) yapmış olduğu bir diğer çalışmada çevrimiçi sosyal etkileşimin, yüz yüze iletişime göre fazla oranda gizlilik sağladığı ve sosyal kaygısı olan bireylerin internette sosyal anlamda daha az risk algıladıkları belirlenmiştir. Bu nedenle olumsuz değerlendirilme korkusu yüksek olan kullanıcıların interneti daha yoğun şekilde kullandığı söylenebilir. Nitekim Yen, Yen, Chen, Wang, Chang ve Ko (2012) tarafından Tayvan'da gerçekleştirilen çalışmada katılımcıların internet ortamında çevrimiçi iken sosyal kaygı düzeylerinin düştüğü, çevrimiçi değilken yükseldiği bulgusu da bu durumu desteklemektedir.

Araştırmanın bir diğer bulgusunda, sosyal kaygının genel durumlarda sosyal kaçınma ve huzursuzluk duyma alt boyutunun lise öğrencilerinde problemleri internet kullanımını yordamada anlamlı olduğu ve pozitif yönde ilişki gösterdiği belirlenmiştir. Araştırmanın bu bulgusu, Caplan'ın (2005) kendini gösterme becerileri düşük olan bireylerin yüz-yüze iletişim yerine çevrimiçi iletişimi tercih ettikleri bulgusuyla tutarlılık göstermektedir. Genel durumlarda sosyal kaçınan ve huzursuzluk duyan bireylerin çevrimiçi sosyal etkileşimi tercih etmeleri problemleri internet kullanımına yol açabilmektedir. Shepherd ve Edelman (2005) üniversite öğrencileri arasında internet kullanım sürelerinin oldukça uzun olduğunu, bu sürenin büyük kısmını sosyal iletişim kurmanın (sohbet etme) oluşturduğunu, öğrencilerin internet üzerinden sosyal ilişkiler kurmalarında sosyal kontrol olmamasının, internet ortamının rahat olmasının ve internet ortamında kendilerini daha güvenli hissetmelerinin etkili olduğu bulmuşlardır. Bunun yanında sosyal kaygısı yüksek bir grup öğrencinin, internet üzerinden sosyal ilişkiler kurarak, sosyal korkularından ve kaçınma davranışlarından uzaklaştıkları ifade edilmiştir.

Araştırmada sosyal kaygının bir diğer alt boyutu olan yeni durumlarda sosyal kaçınma ve huzursuzluk duymanın lise öğrencilerinde problemleri internet kullanımını anlamlı düzeyde yordamadığı belirlenmiştir. Bu çerçevede internet kullanımının doğası, sosyal kaygısı olan bireye yeni durumsal bir yapı sunmadığından, diğer bir deyişle bireyin yaşamında yeni bir durum oluş-

turmadığından bu değişkenin problemlı internet kullanımını açıklamada önemli düzeyde olmadığı söylenebilir.

Akran ilişkilerine yönelik elde edilen bulgular incelendiğinde, bağıllık alt boyutunun lise öğrencilerinde problemlı internet kullanımının önemli bir yordayıcısı olmadığı bulunmuştur. Yücel (2009), lise öğrencilerinde akran ilişkilerinin bağıllık alt boyutunun puan ortalamaları ile ergenlerin evlerinde internete bağlanma süresi arasında anlamlı bir ilişki olmadığını bulmuştur. Kraut, Patterson, Lundmark, Kiesler, Mukopadhyay ve Scherlis (2002), ergenlerin interneti yaygın olarak iletişim için kullandığını; bunun yanında Yang ve Tung (2007), eğlence ve bilgi aramanın ergenleri internet kullanımı için motive eden en önemli iki faktör olduğunu belirlemiştir. Bu çerçevede internet ortamının gerçek yaşama göre daha yüzeysel olmasından dolayı ergenlerin birbirlerine karşılıklı sevgi ve yakınlık duygularını içeren bağıllık değişkeninin problemlı internet kullanımını açıklamada önemli bir katkısının olmadığı söylenebilir.

Araştırmada akran ilişkilerinin bir diğer boyutu olan güven ve özdeşim değişkeninin lise öğrencilerinde problemlı internet kullanımının önemli bir yordayıcısı olmadığı bulunmuştur. Buna göre Yücel (2009) lise öğrencilerinde akran ilişkilerinin güven ve özdeşim alt boyutunun puan ortalamaları ile ergenlerin evlerindeki internete bağlanma süresi arasında anlamlı bir ilişki olmadığını bulmuştur. Ergenlik dönemindeki akran ilişkileri ergene güven vermesi ve ergenin çözemediği çatışmaları akran grubuyla çözerek rahatlamaya çalışması açısından önemlidir. Ancak ergenlerin interneti daha çok eğlence ve serbest zaman etkinliği olarak değerlendirmesi nedeni ile akran ilişkilerinin güven ve özdeşim alt boyutunun ergenlerin problemlı internet kullanımına önemli bir etkisinin olmadığı söylenebilir. Smahel, Brown ve Blinka'nın (2012) çevrimiçi iletişim kurmayı tercih etmenin ve internette fazla zaman geçirmenin problemlı internet kullanımında önemli risk faktörleri olduğu bulguları da bu durumu desteklemektedir.

Akran ilişkilerine yönelik araştırmanın bir diğer bulgusunda kendini açma alt boyutunun, lise öğrencilerinde problemlı internet kullanımını yordamada anlamlı olduğu ve pozitif yönde ilişki gösterdiği belirlenmiştir. Araştırmanın bu bulgusuyla ilgili olarak Ceyhan (2010) problemlı internet kullanımının en önemli yordayıcısının "tanınmadıkları kişilerle sosyal ilişkiler kurma" amacıyla internet kullanımı olduğunu belirlemiştir. Yapılan bir diğer çalışmada Lenhart, Rainie ve Lewis (2001) ergenlerin % 48'inin internette arkadaşları ile ilişkilerini geliştirdiğini, % 62'sinin de internette geçirdikleri zamanın arkadaşları ile geçirilecek zamandan daha fazla olduğunu tespit etmişlerdir. Bu bulgular ışığında lise öğrencilerinin internet ortamında paylaşımlarının artmasının ve kendini açma düzeylerinin yüksek olmasının problemlı internet kullanımının oluşmasında önemli faktörlerden biri olduğu söylenebilir.

Araştırmada akran ilişkilerinin sadakat alt boyutunun lise öğrencilerinde problemlı internet kullanımını yordamada anlamlı olduğu ve pozitif yönde ilişki gösterdiği belirlenmiştir. Alan yazında araştırmanın bu bulgusuyla ilgili olarak Yücel (2009) tarafından yapılan bir çalışmada, düzenli olarak her gün interneti kullanan ergenlerin internet ortamında kendilerini arkadaşlarına karşı daha rahat ifade edebildikleri ve bu durumun arkadaşlarına olan sadakat duygularını arttırdığı, genel olarak ise interneti haftada en az üç dört kez kullanan arkadaşlara sahip ergenlere göre daha olumlu akran ilişkilerine sahip oldukları belirlenmiştir. Esen (2007) tarafından gerçekleştirilen bir diğer çalışmada akran baskısının problemlı internet kullanımını pozitif yönde anlamlı olarak yordadığı bulunmuştur. Bu araştırmaya benzer olarak Boyd (2008), ergenlerin internette arkadaşları ile sosyal ilişkilerini sürdürmelerinin günümüzde hemen hemen bir zorunluluk haline geldiğini, ergenin internette sosyal ilişkilerin paylaşıldığı web sayfalarını kullanmasının, ergenin arkadaş grupları arasına girmesinde veya grup içinde statüsünün yükselmesinde önemli bir yere sahip olduğunu, ergenlerin internette arkadaşları ile görüşmediği takdirde arkadaş grubundan dışlandığını tespit etmiştir. Bu çerçevede ergenlik döneminde önemli bir yere sahip olan akranları arasındaki sosyal kabulün ergenin akranlarına olan sadakat düzeyini arttıra-

bileceği, sadakat düzeyinin yüksek olmasının da problemlili internet kullanımına yol açabileceği söylenebilir.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre lise öğrencilerinin problemlili internet kullanımını yordamada sosyal kaygı ve akran ilişkilerinin önemli değişkenler olduğu belirlenmiştir. Bu çerçevede alanda çalışan psikolojik danışmanlar öğrencilerin sosyal kaygı düzeylerini azaltmak amacıyla koruyucu, önleyici ve müdahale edici çalışmalar düzenleyebilirler. Bunun yanı sıra çalışmalarında akran ilişkilerini de ele almalarının, yapacakları hizmetleri planlamalarında ve düzenlemelerinde önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca problemlili internet kullanımına ilişkin farkındalığın artırılmasına yönelik çalışmalar kapsamında ailelere, çocuklara ve ergenlere yönelik bilinçli ve güvenli internet kullanımını amaçlayan eğitim çalışmaları yapılabilir.

5. KAYNAKLAR

- Amichai-Hamburger, Y. (2007). Internet and well-being. *Computers in Human Behavior*, 23: 893-897.
- Aydın, A. ve Tekinsav-Sütçü, S. (2007). Ergenler için sosyal kaygı ölçeğinin (ESKÖ) geçerlik ve güvenilirliğinin incelenmesi. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 14(2), 79-89.
- Batıgün, A. D. ve Kılıç, N. (2011). İnternet bağımlılığı ile kişilik özellikleri, sosyal destek, psikolojik belirtiler ve bazı sosyo-demografik değişkenler arasındaki ilişkiler. *Türk Psikoloji Dergisi*, 26 (67), 1-10.
- Bayraktar, F. (2001). *İnternet kullanımının ergen gelişimindeki rolü*. Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Bayraktar, F. (2013). İnternet ve ergen gelişimi. (Ed., M, Kalkan ve C, Kaygusuz). *İnternet bağımlılığı sorunlar ve çözümler*. Anı Yayıncılık: Ankara.
- Boyd, D. M. (2008). *American teen sociality in networked publics*. Unpublished Doctoral Thesis, University of California, Berkeley.
- Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. (11. Baskı) Pegem Akademi Yayınları: Ankara.
- Caplan, S. E. (2002). Problematic internet use and psychosocial well-being: Development of a theory-based cognitive-behavioral measurement instrument. *Computers in Human Behavior*, 18, 553-575.
- Caplan, S. E. (2005). A social skill account of problematic internet use. *Journal of Communication*, 55(4), 721-736.
- Caplan, S. E. (2007). Relations among loneliness, social anxiety, and problematic internet use. *CyberPsychology and Behavior*, (10), 2, 234-242.
- Caplan, S. E. (2010). Theory and measurement of generalized problematic Internet use: A two-step approach. *Computers in Human Behavior*, 26, 1089-1097
- Ceyhan, A. A. (2008a). Predictors of problematic internet use on Turkish university students. *Cyber Psychology & Behavior*, 11(3), 363-366.
- Ceyhan, E. (2008b). Ergen ruh sağlığı açısından bir risk faktörü: İnternet bağımlılığı. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 15, 109-116.
- Ceyhan, A. A. ve Ceyhan, E. (2009). *Ergenlerde problemlili internet kullanım ölçeği (PİKÖ-E) geliştirme çalışmaları*. X. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi sözlü bildiri, Adana.
- Ceyhan, E. (2010). Problemlili internet kullanımı düzeyi üzerinde kimlik statüsünün ve cinsiyetin yordayıcıları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri* (3),1323-1355.
- Ceyhan, A. A. (2011). Ergenlerin problemlili internet kullanım düzeylerinin yordayıcıları. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 18(2), 85-94.
- Ceyhan, E., Ceyhan A. A. ve Gürcan, A. (2007). Problemlili internet kullanımı ölçeğinin geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, (7), 387-416.
- Chak, K. & Leung, L. (2004). Shyness and locus of control as predictors of internet addiction and internet use. *Cyberpsychology & Behavior*, 7, (5), 559-570.
- Çelik Ç, B. ve Odacı, H. (2012). Kendilik algısı ve benlik saygısının problemlili internet kullanımını üzerindeki yordayıcı rolü. *E-Journal of New World Sciences Academy*, 7, (1), 433-441.

- Davis, R. A. (2001). A cognitive-behavioral model of pathological internet use. *Computers in Human Behavior*, (17), 187-195.
- Esen, K. N. (2007). Akran baskısı ve algılanan sosyal destek değişkenlerine göre, ergenlerde internet bağımlılığının yordanması. *Ülkemizde Bağımlılıkla İlgili Gelişmeler* içinde (ss.1-9). I. Uluslararası Bağımlılık Kongresi, İstanbul.
- Field, A. (2009). *Discovering statistics using SPSS* (2nd. Ed). Sage Publications Ltd. California.
- Gürcan, N. (2010). *Ergenlerin problemlı internet kullanımları ile uyumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Kaner, S. (2002). Akran ilişkileri ölçeği ve akran sapması ölçeği geliştirme çalışması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 33, (1-2): 77-89.
- Kraut, R., Patterson, M., Lundmark, V., Kiesler, S., Mukopadhyay, T. & Scherlis, W. (2002). Internet paradox: A social technology that reduces social involvement and psychological well-being? *Journal of Social Issues*, 58(1), 49-74.
- Lenhart, A., Rainie, L. & Lewis, O. (2001). *Teenage life online: the rise of the instant-message generation and the internet's impact on friendship and family relations*, Washington, DC: Pew Internet and American Life Project.
- Liu, C. Y. & Kuo, F. Y. (2007). A study of internet addiction through the lens of the interpersonal theory. *Cyber Psychology & Behavior*, 10, (6), 799-804.
- Milani, L., Osualdella, D., & Di Blasio, P. (2009). Quality of interpersonal relationships and problematic internet use in adolescence. *Cyberpsychology & Behavior*, 12(6), 681-684.
- Morahan-Martina, J. & Schumacher, P. (2003). Loneliness and social uses of the internet. *Computers in Human Behavior*, 19: 659-671.
- Mottram, J. A. & Fleming, J. F. (2009). Extraversion, impulsivity, and online group membership as predictors of problematic internet use. *Cyber Psychology & Behavior*, 12 (3), 319-321.
- Rehm, L. M. (2003). The internet and critical issues for families. *Journal of Family Consumer Sciences Education*. 21 (2), 33-43.
- Sanders, C. E., Field, T. M., Diego, M. & Kaplan, M. (2000). The relationship of internet to depression and social isolation among adolescents. *Adolescence*, 35(138), 237-242.
- Shepherd, M.R., & Edelman, R.J., (2005), Reasons for internet use and social anxiety. *Personality and individual Differences*, 39, 949-958.
- Smahel, D. B., Brown, B. B., & Blinka, L. (2012). Associations between online friendship and internet addiction among adolescents and emerging adults. *Developmental Psychology*, 48(2), 381-388.
- Tabachnick, B. G. & Fidell, L. S. (2007). *Using Multivariate Statistics*. (5th. Ed.). Pearson Education, Inc. Boston.
- Taçyıldız, Ö. (2010). *Lise öğrencilerinin internet bağımlılık düzeylerinin bazı değişkenlere göre yordanması*. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Yang, S. C. & Tung, C. J. (2007). Comparison of internet addicts and nonaddicts in Taiwanese high school. *Comput Human Behavior*, 23: 79-96.
- Yen, Y. Y., Yen, C. F., Chen, C. S., Wang, P. W., Chang, Y. H. & Ko, C. H. (2012). Social anxiety in online and real-life interaction and their associated factors. *CyberPsychology, Behavior, and Social Networking*, 15(1), 7-12.
- Young, K. (1996). Internet addiction: The emergence of a new clinical disorder. *CyberPsychology and Behavior*, 1, (3), 237-244.
- Young, K. S. & Case, C. J. (2004). Internet abuse in the workplace: New trends in risk management. *Cyberpsychology and Behavior*. 7(1), 105-111.
- Yücel, N. (2009). *Ergenlerin akran ilişkileri ve yalnızlık düzeylerinde evde internet kullanımının etkisinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yücel, N. ve Gürsoy, F. (2013). Ergenlerin akran ilişkileri ile yalnızlık düzeylerinde internet kullanımının etkisi. (Ed., M, Kalkan ve C, Kaygusuz). *İnternet Bağımlılığı Sorunlar ve Çözümler*. Anı Yayıncılık: Ankara.

Extended Abstract

One of the most important technologies of the 21st century is undoubtedly the internet. Having a significant place in individuals' lives, internet has an especially important impact on the lives of adolescents. However, excessive use of internet can damage the socialization process of adolescents, pushing them into loneliness, and it causes them to withdraw from society. When adolescents cannot receive support in their family or friend circle and when they cannot find solutions as to how to eliminate academic failure and communication issues, they try to express themselves within a virtual world. Within this frame, internet can serve as a means of escape from the tension and pressures created by the environment for adolescents. There are studies showing that there is a positive correlation between problematic internet use and the level of social anxiety and loneliness; moreover, it has been seen that problematic internet use affects adolescents' peer relations in a negative way. There are also studies indicating that adolescents who have insufficient interpersonal relations, who feel lonely, and who have difficulty resolving their loneliness in social life also have problematic internet use. As well as affecting adolescents' development and social lives negatively, problematic internet use can also create negative repercussions for mental health. In the adolescent period, which denotes the transition from childhood to adulthood and which has distinct characteristics, problematic internet use carries a significant importance. Accordingly, adolescents with high social anxiety spend an intense amount of time on the internet where they feel better, and as a result, their academic, family, and social lives may be damaged. In addition, problematic internet use decreases the peer relations which enable them to socialize, and as a result, it impedes the forming of acquisitions such as identity development. When the fact that this harms the adolescent's both school and family life is taken into consideration, the importance of laying bare the factors related to problematic internet use for the individual and society and preventing them can be clearly understood. In this study, the relationship between high school students' problematic internet use and their gender, social anxiety, and peer relations were examined. It is thought that this study will especially contribute to the field of psychological counseling and guidance in terms of being a guide for researchers in the future studies to be conducted, and a guide for school counselors in determining adolescents with problematic internet use, planning and arranging programs to be applied to such students.

This study is a descriptive one conducted in order to examine high school students' problematic internet use according to gender, social anxiety and peer relations. Study group is comprised of a total of 682 high school students (356 female (52,2%) and 326 male (47,8%)) studying at the 9th, 10th, and 11th grades during the Fall Semester of the 2012-2013 Academic Year in three different high schools in Çankaya, Etimesgut, and Mamak districts of Ankara. In order to determine students' problematic internet use, 'Problematic Internet Use Scale-Adolescent' developed by Ceyhan and Ceyhan (2009), to determine their social anxiety levels, 'Social Anxiety Scale for Adolescents' developed by Aydın and Tekinsav-Sütcü (2007) and adapted to high school students by the researcher, and to determine their peer relations, 'Peer Relations Scale' developed by Kaner (2002), and 'Personal Information Form,' developed by the researcher to determine other independent variables were used. In the study, t-test and hierarchical regression analysis were used to analyze the data. In the analyses, level of significance was set at .05.

As a result of the study, it was determined that male high students' problematic internet use levels are higher than female high school students. According to the study's hierarchical regression analysis results, it was found out that fear of negative reception sub dimension of social anxiety and social avoidance and nervousness in general situations have an important effect (22%) on problematic internet use; moreover, it was also determined that opening oneself sub dimension of the peer relations variable and loyalty variable meaningfully contribute to this (6%).

When the findings obtained from the study are examined, it can be seen that social anxiety is an important variable in predicting problematic internet use. Psychological counselors working in the field may arrange preventive and protective studies in order to lessen students' social anxiety levels. In this respect, psycho-educational programs can be developed which would help students handle social anxiety. Moreover, when the relationship between social anxiety and problematic internet use are taken into consideration, studies concerning the enhancement of the social support networks may be done, and psychological counselors may be encouraged to conduct their sessions face to face. It was also found out that peer relations are another important variable in predicting problematic internet use of students. Within this framework, it's been thought that including peer relations in their studies would greatly contribute to psychological counselors in planning and developing the services they provide. Moreover, within the scope of

raising awareness for problematic internet use, studies can be conducted aiming at educating families, children and adolescents in safe and conscious internet use.

Kaynakça Bilgisi

Zorbaz, O. ve Tuzgöl Dost, M. (2014). Lise öğrencilerinin problemlı internet kullanımının cinsiyet, sosyal kaygı ve akran ilişkileri açısından incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi [Hacettepe University Journal of Education]*, 29(1), 298-310.

Citation Information

Zorbaz, O. & Tuzgöl Dost, M. (2014). Examination of problematic internet use of high school student in terms of gender, social anxiety and peer relations [in Turkish]. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi [Hacettepe University Journal of Education]*, 29(1), 298-310.